

Дойчик М.В.

**Методичні рекомендації з підготовки
бакалаврських, дипломних та магістерських
робіт: Для студентів напрямку 0301
«Філософія»**

НБ ПНУС

m3792

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

143
2 рр

Дойчик М.В.

**Методичні рекомендації з підготовки
бакалаврських, дипломних та магістерських робіт:
Для студентів напрямку 0301 «Філософія»**

Івано-Франківськ
2010

© Дойчик М.В., 2010

ISBN 978-617-7009-34-7

УДК 371.214.114:1
ББК 74.580
Д 62

Рецензенти:

Максимович О.В., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Даниляк Р.П., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Розглянуто і рекомендовано до друку Вченою радою філософського факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Протокол № 3 від 21 жовтня 2010 року.

Дойчик М.В.

Д 62 Методичні рекомендації з підготовки бакалаврських, дипломних та магістерських робіт: Для студентів напряму 0301 «Філософія». – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2010. – 40 с.
ISBN 978-617-7009-34-7

Методичні рекомендації містять загальні підходи, правила та норми, яких треба дотримуватись студентам напряму підготовки 0301 «Філософія» при виконанні та захисті бакалаврських, дипломних та магістерських робіт.

УДК 371.214.114:1
ББК 74.580

Зміст

Вступ.....	4
1. Загальна характеристика процесу наукового дослідження.....	5
2. Види кваліфікаційних робіт та логіка їх виконання.....	11
3. Підготовчий етап роботи над кваліфікаційною роботою. Особливості застосування бібліографічного апарату.....	14
4. Робота над текстом кваліфікаційної роботи.....	21
5. Оформлення кваліфікаційних робіт.....	23
6. Підготовка до захисту й захист кваліфікаційних робіт.....	29
7. Керівництво й рецензування кваліфікаційних робіт освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра.....	30
8. Особливості виконання та захисту магістерського дослідження.....	32
9. Перелік навчально-методичної літератури, рекомендованої для виконання бакалаврських, дипломних та магістерських робіт.....	38

Вступ

Кваліфікаційна робота – це самостійна науково-дослідна робота, що виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою прилюдного захисту й здобуття академічного звання бакалавра, спеціаліста або магістра. Основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Кваліфікаційна робота, з одного боку, має узагальнюючий характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки фахівця, а з іншого – є самостійним оригінальним науковим дослідженням студента, у роботі якого зацікавлені кафедри, факультет або інші установи, організації, за заявками яких можуть виконуватися кваліфікаційні роботи.

Методичні рекомендації мають своєю метою уніфікацію відображення проведених студентських кваліфікаційних наукових досліджень відповідно до вимог стандарту ВНЗ, а також таких діючих стандартів: ДСТУ 3008-95. Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення. Терміни та визначення.

У процесі виконання та захисту кваліфікаційної роботи студент показує свою освіченість за фахом, здатність самостійно вирішувати фахові завдання, уміння працювати з джерелами, науковою літературою, нормативною документацією, комп'ютерною технікою і програмним забезпеченням, здібність аналізувати отримані результати, робити правильні висновки й узагальнення, уміння використовувати сучасні методи наукових досліджень.

Підготовка й захист кваліфікаційних робіт сприяють виявленню у студентів навичок науково-дослідної діяльності, глибокому й всебічному оволодінню знаннями з обраної спеціальності.

1. Загальна характеристика процесу наукового дослідження

Критерієм дієвості вищої школи є те, наскільки широко використовується її науковий потенціал, спрямований на вирішення найважливіших соціальних та економічних завдань, наскільки активно й успішно в науково-дослідній роботі бере участь студентська молодь.

Розвиток наукових досліджень у вищій школі безпосередньо впливає на якість навчального процесу, оскільки вони модифікують не лише вимоги до рівня знань студентів, а й сам процес навчання та його структуру, підвищуючи ступінь підготовки майбутніх фахівців, розширюючи їхній творчий і практичний кругозір.

Наука вищої школи передбачає поліпшення якості підготовки фахівців, здатних після закінчення вищого навчального закладу самостійно вирішувати серйозні наукові завдання, бути на рівні з передовими ідеями наукової теорії та практики. Тому саме тут важливо прищепити студентам смак до наукових досліджень, привчити їх уже на цьому етапі мислити самостійно.

Таким чином, використання результатів наукових досліджень у вищій школі не лише змінює зміст і смисл самих наукових дисциплін, а й підказує нові форми і методи проведення навчального процесу.

Результати науково-дослідної роботи відбиваються в рефератах, курсових та кваліфікаційних роботах. Як свідчить практика, захоплення науковими дослідженнями робить для студентів дисципліни, які вивчаються, предметними, стимулюючи їх засвоєння.

При цьому якість засвоєння теоретичного матеріалу значно підвищується, що відбивається на скороченні часу, необхідного для засвоєння нової інформації. Такий взаємозв'язок дозволяє студентам успішно виконувати напружену навчальну програму, самостійно вивчати додаткову літературу й водночас робити перші кроки в науці.

Логіка наукового дослідження являє собою сукупність таких складових, як пізнавальні завдання, структура інформації (перелік її видів та їх взаємозв'язків), необхідної для одержання рішення, засоби збирання й підготовки цієї інформації, процедури постановки завдань, пошуки їх вирішення та отримання результатів. Логіка розробляється в методології наукового дослідження, а її опис є кінцевим результатом останнього. Вона виступає як одна з передумов розробки технології відповідного дослідження.

Технологія наукового дослідження — це спосіб досягнення його мети за фіксованого поділу функцій між технічними засобами і природними інформаційними органами людини, що відповідають можливостям перших та останніх, а також встановленій логіці дослідження.

Створення адекватних технологій наукових досліджень є складовою сучасного технологічного розвитку суспільства, що істотно пов'язано із загальними філософськими уявленнями про зміст, значення і тенденції такого

розвитку. Але безпосередній зв'язок полягає у забезпеченні ефективних шляхів розвитку наукового пізнання, а тому вивчення його механізмів відноситься до методології науки.

Використання різномірних семіотичних засобів зумовлює велику складність процесів наукового дослідження. Але вони мають виконуватися за єдиною програмою. Вона створюється на базі вияву інформаційної структури процесів, що розглядаються. Це досягається за допомогою операції аналізу інформаційної структури. У результаті наукове дослідження з його встановленою логікою являє собою певну інформаційну систему.

Технологія наукового дослідження передбачає здійснення таких технологічних циклів:

- формулювання теми наукового дослідження та розробка робочої гіпотези;
- визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження;
- виконання теоретичних та прикладних наукових досліджень;
- оформлення звіту про виконану науково-дослідну роботу.

У науково-дослідних розробках розрізняють: наукові напрями, проблеми, теми.

Науковий напрям – це сфера наукових досліджень наукового колективу, спрямованих на вирішення певних значних фундаментальних чи прикладних завдань. Структурними одиницями напрямку є комплексні проблеми, теми, питання. Комплексна проблема включає кілька проблем.

Під проблемою розуміють складне наукове завдання, яке охоплює значну галузь дослідження і має перспективне значення. Розв'язання проблеми ставить загальне завдання – зробити відкриття; відкрити новий напрям у дослідженнях; розробити новий підхід до розв'язання проблеми.

Проблема складається з кількох тем. Тема – це наукове завдання, що охоплює певну частину наукового дослідження. Вона базується на численних дослідницьких питаннях. Під науковими питаннями розуміють більш дрібні наукові завдання, що входять до колективної теми наукового дослідження. Результати вирішення завдань мають не лише теоретичне, але й практичне значення.

Вибору теми передують досконале ознайомлення з вітчизняними та зарубіжними джерелами інформації з обраного напрямку наукового дослідження.

Постановка (вибір) теми є складним, відповідальним завданням і включає кілька етапів.

Перший етап – формулювання проблеми. На основі аналізу суперечностей досліджуваного напрямку формують основне питання (проблему) і в загальних рисах – очікуваний результат.

Другий етап містить розробку структури проблеми. Виділяють теми, підтеми, питання. З кожної теми окреслюють орієнтовні межі дослідження.

На третьому етапі визначають актуальність проблеми на даному етапі

розвитку науки. Для цього до кожної теми висувують кілька заперечень і на основі аналізу методом дослідницького наближення виключають заперечення на користь реальності даної теми. Після цього остаточно формують структуру проблеми й позначають умовним кодом теми, підтеми, питання.

При обґрунтуванні проблем їх колективно обговорюють на засіданнях учених рад, кафедр у вигляді прилюдного захисту, на якому виступають опоненти й ухвалюється остаточне рішення.

Після обґрунтування проблеми і визначення її структури науковець самостійно обирає тему дослідження. Існує думка, що обрати тему часом більш складно, ніж провести саме дослідження. До обраної теми висувається низка вимог.

По-перше, тема має бути актуальною, тобто важливою, такою, що вимагає вирішення в теперішній час. Ця вимога є однією з основних. Критеріїв для встановлення міри актуальності не існує. Так, в умовах порівняння двох тем теоретичних філософських досліджень актуальність може оцінити провідний вчений у даній галузі або науковий колектив.

По-друге, тема повинна вирішувати нове наукове завдання. Це означає, що тема в такій постановці ніколи не розроблялась і не розробляється зараз, тобто не дублюється. Усе те, що вже відомо, не може бути предметом наукового дослідження.

По-третє, тема має бути значущою. Для філософських, соціальних досліджень така вимога є тим елементом, який визначає престиж вітчизняної науки і становить фундамент для прикладних досліджень.

По-четверте, тема повинна відповідати профілю наукового колективу. Кожен науковий колектив має свій профіль, кваліфікацію, компетентність. Така спеціалізація дає свої позитивні результати, підвищує теоретичний рівень досліджень. Проте тут слід уникати крайнощів. Монополізм у науці є неприпустимим. В іншому разі виключається елемент змагання ідей. У колективних наукових дослідженнях великого значення набувають критика, дискусії, обговорення проблем і тем. У процесі дискусії виявляються нові, ще не вирішені актуальні завдання різної складності, значущості, обсягу.

Важливим при формулюванні теми є створення дослідником припущення, тобто робочої гіпотези, яка обґрунтовує вірогідну причину існування фактів, які спостерігаються. Для гіпотези характерним є те, що в ній пропонуються положення з новим змістом, який виходить за межі наявних знань, висувуються нові ідеї, які носять вірогідний характер, на основі яких відбувається пошук нових даних. Саме в цьому полягає суть і цінність гіпотези як форми розвитку науки.

Нові думки з'являються як здогадки, значною мірою інтуїтивні. Велике значення в цьому процесі має наукова фантазія, без якої в науці не висунути жодної нової ідеї. Щоб зробити здогадку здобутком науки, необхідно перетворити її на наукову гіпотезу, а фантазію обмежити суворими

науковими рамками.

Робоча гіпотеза є головним методологічним інструментом, що організовує процес дослідження й визначає його логіку. Для вирішення питання про те, прийняти чи відкинути дану гіпотезу, її потрібно зіставити з альтернативними гіпотезами. Це пов'язано з тим, що для гіпотези характерна наявність неоднозначності, через що не можна бути цілком упевненим в її істинності.

Головне завдання гіпотези – розкрити ті об'єктивні зв'язки та співвідношення, що є визначальними для досліджуваного явища.

Розглядаючи гіпотезу, кожен дослідник бажає, щоб вона виявилася істинною. Але гіпотеза не завжди витримує перевірку. У такому разі доводиться висувати нову. Тому основні вимоги до гіпотези мають бути такими: можливість її перевірки; певна прогнозованість; логічна несуперечливість.

Можливість перевірки гіпотези є логічною вимогою, дотримання якої дає право на її висунення. Якщо гіпотезу не можна перевірити, вона ніколи не приведе до істинного знання. Прогнозованість – це, власне, безпосередньо зміст гіпотези, що перевіряється, а логічна несуперечливість означає, що гіпотеза не вступає у протиріччя з накопиченими фактами, що характеризують дане явище або клас явищ.

Кожне наукове дослідження після обрання теми починається з досконалого вивчення наукової інформації. Хочемо зосередити увагу молодого дослідника на методиці аналізу відібраних матеріалів для визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Найважливішим чинником роботи над відбраною з теми дослідження інформацією є самостійність праці науковця. Кожна сторінка має бути неспішно проаналізована, обдумана щодо поставленої мети. Мета дослідження – це поставлена кінцева ціль, кінцевий результат, на який спрямоване все дослідження. Тільки вдумливий, самостійний аналіз прочитаного дозволить переконатися у своїх судженнях, закріпити думку, поняття, уявлення.

Дуже часто важливим чинником при опрацюванні тексту, інформаційних матеріалів є наполегливість і систематичність. Часто, особливо при читанні складного нового тексту, чітко обдумати його з першого разу неможливо. Доводиться читати й перечитувати, добиваючись повного розуміння викладеного.

Послідовне, систематичне читання поліпшує засвоєння матеріалу, а відволікання зриває, порушує логічно налаштовану думку, викликає втому. Систематичне читання за планом з обдумуванням та аналізом прочитаного є набагато продуктивнішим за безсистемне читання.

Слід зазначити, що повне й тривале запам'ятовування відбувається не лише тоді, коли ми цього хочемо, але й тоді, коли цього бажання немає, наприклад, при активному творчому читанні.

Текст зберігається в пам'яті певний час. Поступово він забувається. Спочатку після сприйняття інформації цей процес відбувається найбільш швидко, а із часом темп уповільнюється. Так, у середньому через один день губиться 23-25 % прочитаного, через п'ять днів – 35, а через десять – 40 %.

Повторювання – один з ефективних засобів запам'ятовування. Воно буває пасивним (перечитування декілька разів) та активним (перечитування з переказом). Другий спосіб є більш ефективним, оскільки в ньому поєднано заучування й самоконтроль. Іноді корисно сполучати активне повторювання з пасивним. Важливо також правильно обрати час для повторювання. Враховуючи характер забування, матеріал краще повторювати в день читання або на наступний день, а пізніше повторювати лише періодично і тільки те, що становить найбільший інтерес.

Неодмінною умовою аналізу відібраної для дослідження літератури є запис прочитаного. Він дозволяє краще сприймати й засвоювати матеріал, а також зберігати його для подальшої роботи. Проте запис потребує додаткового часу. Тут важливим є правильний вибір способу запису прочитаного. Для цього застосовують виписки, анотації, конспекти.

Виписка – короткий (чи повний) виклад змісту окремих фрагментів (розділів, параграфів, сторінок) інформації. Це дозволяє в малому обсязі накопичити велику інформації. Виписка може стати основою для подальших творчих роздумів над темою дослідження.

Анотація – це спресований, стислий і точний зміст першоджерела. Анотації складають на документ у цілому. Їх зручно накопичувати на окремих картках чи аркушах. За їхньою допомогою можна швидко відтворити текст у пам'яті.

Конспект – це докладний виклад змісту документу, джерела, яке аналізується. Головне у складанні конспекту – це вміння виділити раціональне зерно щодо теми дослідження. Повнота запису означає не обсяг, а все те, що є головним у даному документі. Для виділення головних думок можна в конспекті застосовувати підкреслювання.

Конспект можна складати і за допомогою ксерокопій потрібних для дослідження матеріалів. Це спосіб зручний щодо заощадження часу для виконання дослідження. На сторінках ксерокопій статей, розділів з монографій тощо можна робити підкреслювання, записувати власні думки щодо прочитаного, а також доповнення як на полях, так і на звороті аркуша копії.

Наявність виписок, анотацій, конспектів є неодмінною умовою проведення дослідження. Це особливо важливо для складання аналітичного огляду літератури з теми дослідження (у дисертаціях це перший розділ).

Складання огляду потребує не лише аналізу інформації, але й її класифікації та систематизації. Джерела можна систематизувати у хронологічному порядку або за темами аналізованого питання.

Перший варіант складання огляду полягає в тому, що всю

інформацію систематизують за певними історичними проміжками. Для цього доцільно в історії досліджуваного питання виділити наукові етапи, що характеризуються якісними змінами.

На кожному етапі літературні джерела слід піддати ретельному критичному аналізу. Для цього потрібно мати певну ерудицію, рівень знань. За умов такого критичного аналізу різні ідеї, факти, теорії зіставляють одну з одною. Цінним є вміння науковця встановити етап в історії досліджуваного питання, визначити рубіж, після якого в даній темі з'явилися ідеї, що якісно змінили напрям дослідження.

У процесі активного аналізу виникають власні міркування, формулюються найбільш актуальні питання, що підлягають вивченню в першу чи у другу чергу, формуються уявлення. Усе це поступово створює фундамент майбутньої гіпотези наукового дослідження.

Бувають випадки, коли у процесі аналітичного огляду науковець лише перераховує авторів і наводить анотації їхніх робіт, не висловлюючи при цьому власної думки. Такий пасивний, формальний огляд є неприпустимим.

Другим варіантом складання огляду є тематичний огляд. Увесь обсяг інформації систематизують за питаннями досліджуваної теми. При цьому розглядають у першу чергу монографії, в яких підведено підсумок досліджень з даного питання. Далі аналізують статті та інші джерела. Другий варіант огляду є простішим, його застосовують частіше, він вимагає менших витрат часу. Проте він не дозволяє проаналізувати наявну інформацію в повному обсязі.

Спрямовуючою ідеєю всього аналізу інформації має стати обґрунтування актуальності й перспективності передбачуваної мети наукового дослідження. Кожне джерело аналізують з позиції історичного наукового внеску в розвиток даної теми.

За результатами опрацювання інформації роблять методологічні висновки, в яких підводять підсумок критичного аналізу. У висновках має бути висвітлено такі питання: актуальність і новизна теми; останні досягнення в галузі теоретичних і прикладних досліджень з теми; наукова доцільність виконання нового дослідження.

На основі зазначених висновків формулюють у загальному вигляді мету й конкретні завдання наукового дослідження, а також визначають об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжують проблемну ситуацію й обрані для дослідження, а предмет дослідження – це теоретичне відтворення тих суттєвих зв'язків і відношень, які підлягають безпосередньому вивченню.

Щодо завдань дослідження, то, як правило, їхня кількість може коливатись у межах від трьох до восьми. При цьому важлива роль належить науковому керівникові. Він обмежує і спрямовує пошук, допомагає розібратися (особливо вченому-початківцю) у великому потоці первинної та

вторинної інформації, відкинути другорядні джерела.

Більшість досліджень, що виконуються в галузі філософії, носять теоретичний характер, але кожне дослідження повинно мати певні форми використання в суспільній практиці. Для теоретичних досліджень це можуть бути: публікація результатів дослідження в монографіях, наукових статтях, підручниках; оприлюднення результатів дослідження у виступах на наукових конференціях, симпозіумах, з'їздах, а для практичних досліджень у галузі соціальних наук, крім означеного, ще й участь у розробці державних і регіональних програм соціального розвитку або конкретне запровадження результатів у роботу певної установи, підприємства, організації.

Як для теоретичних, так і для прикладних досліджень головною ознакою є творчість як нові відкриття, як створення за певним задумом нових цінностей, встановлення невідомих раніше науці фактів, надання нової, цінної для людини інформації.

Без теоретичного творчого мислення неможливо заперечити існуючі чи створити нові наукові гіпотези, дати глибоке пояснення процесів та явищ, які раніше були незрозумілими або мало вивченими, пов'язати в єдине ціле різні явища, тобто знайти стрижень дослідження.

Творчий процес потребує вдосконалення відомого рішення. Удосконалення є процесом переконструювання об'єкта мислення в оптимальному напрямі й до певних меж, і тоді процес оптимізації призупиняється, створюється продукт розумової праці. За певних умов означений процес приводить до оригінального теоретичного рішення. Оригінальність виявляється у своєрідному, неповторному погляді на процес чи явище.

Творчий характер мислення при розробці теоретичних аспектів наукового дослідження полягає у створенні уявлень, тобто нових комбінацій з відомих елементів, і базується на таких прийомах, як збирання й узагальнення інформації; постійне зіставлення, порівняння, критичне осмислення; чітке формулювання своїх думок та їх письмовий виклад; удосконалення власних пропозицій.

Часто може бути так, що творче рішення не вкладається в межі раніше наміченого плану, воно може виникнути «раптово». Творчі думки, оригінальні рішення з'являються тим частіше, чим більше сил, праці, часу витрачається на постійне обдумування об'єкта дослідження. Ефективність творчого задуму залежить від того, якою мірою науковець володіє методами дедукції та індукції, аналізу, синтезу тощо.

2. Види кваліфікаційних робіт та логіка їх виконання

У професійній підготовці фахівців філософського профілю значну роль відіграють кваліфікаційні роботи.

Згідно з «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України», кваліфікаційна робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання студентів у вищому навчальному закладі.

Кваліфікаційна робота має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих студентом знань, умінь і навичок зі спеціальних дисциплін. У більшості випадків кваліфікаційна робота є продовженням та більш поглибленою розробкою теми курсової роботи студента-випускника. Вона передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, виробничих та інших завдань.

Відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня навчання, студенти виконують бакалаврську, дипломну або магістерську кваліфікаційні роботи.

До кваліфікаційних робіт висуваються такі основні вимоги:

- актуальність теми, відповідність її сучасному стану певної галузі науки та перспективам розвитку, практичним завданням відповідної сфери;
- вивчення й критичний аналіз монографічних і періодичних видань з теми;
- вивчення й характеристика історії досліджуваної проблеми та її сучасного стану;
- чітка характеристика предмета, мети й методів дослідження, опис та аналіз проведених автором експериментів;
- узагальнення результатів, їх обґрунтування, висновки та практичні рекомендації.

До захисту кваліфікаційних робіт допускаються студенти, які виконали всі вимоги навчального плану, пройшли й захистили виробничу (педагогічну, асистентську) практику, подали у встановлений кафедрою і деканатом термін кваліфікаційну роботу й позитивні відгуки на неї та склали державний екзамен (для ОКР «Бакалавр»).

Кваліфікаційна робота як самостійне навчально-наукове дослідження має виявити рівень загально-наукової та спеціальної підготовки студента, його здатність застосовувати здобуті знання під час розв'язання конкретних проблем, його схильність до аналізу та самостійного узагальнення матеріалу з теми дослідження.

Студентам надається право вибрати тему кваліфікаційної роботи, визначену випускаючими кафедрами університету, або запропонувати свою тему з обґрунтуванням її розробки.

Кваліфікаційна робота – це самостійна науково-дослідна робота, що виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою прилюдного захисту й здобуття академічного звання бакалавра, спеціаліста або магістра. Основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Кваліфікаційна робота, з одного боку, має узагальнюючий характер, оскільки є своєрідним підсумком підготовки фахівця, а з іншого – є самостійним оригінальним науковим дослідженням студента, у роботі якого зацікавлені кафедри, факультет або інші установи, організації, за заявками яких можуть виконуватися кваліфікаційні роботи.

Керівництво кваліфікаційними роботами здійснюється провідними викладачами випускаючих кафедр. Організація й контроль за процесом підготовки й захисту цих робіт покладається на завідувачів кафедрами.

Тематика кваліфікаційних робіт щорічно корегується з урахуванням набутого на кафедрах досвіду, побажань фахівців, які беруть участь у рецензуванні робіт, і рекомендацій Державної екзаменаційної комісії (ДЕК).

Незалежно від обраної теми кваліфікаційна робота структурно повинна містити: титульний аркуш; зміст; перелік умовних позначень (за необхідності); вступ; кілька розділів (підрозділів), що розкривають теорію питання та досвід практичної роботи; висновки; список використаної літератури; додатки.

Текст кваліфікаційних робіт освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра можна використати для подальшого написання та оформлення наукової доповіді, реферату, статті тощо.

Бакалаврська, дипломна, магістерська роботи освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра мають свою специфіку, їхні деталі завжди слід узгоджувати з науковим керівником. Щодо структури, методики їх написання та оформлення, то вони мають подібні риси, тому ми вважали за доцільне проаналізувати їх спільно й кваліфікаційні роботи освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра далі називатимемо кваліфікаційними.

Виконання кваліфікаційної роботи організовується відповідно до графіку, затвердженого кафедрою та деканатом.

Процес роботи над дослідженням поділяється на чотири основні етапи:

1. Підготовчий етап.
2. Етап роботи над змістом.
3. Оформлення кваліфікаційної роботи.
4. Підготовка до захисту і захист кваліфікаційної роботи.

Загалом послідовність виконання кваліфікаційних робіт може бути такою:

1. Підготовчий етап:
 - Вибір теми та її обґрунтування.
 - Об'єкт дослідження.
 - Предмет дослідження.
 - Мета дослідження.
 - Завдання дослідження.
 - Підбір літератури з теми дослідження.

- Складання попереднього плану роботи й узгодження його з керівником
- 2. Робота над текстом
 - Вивчення та конспектування літератури.
 - Виклад тексту роботи.
 - Написання вступу до роботи.
 - Написання висновків.
- 3. Етап оформлення роботи
 - Складання списку використаної літератури й джерел.
 - Оформлення додатків та ілюстративного матеріалу.
 - Літературне оформлення та редагування тексту.
- 4. Підготовка до захисту
 - Попередній захист кваліфікаційних робіт на кафедрі
 - Процедура захисту кваліфікаційної роботи у державній екзаменаційній комісії

3. Підготовчий етап роботи над кваліфікаційною роботою. Особливості застосування бібліографічного апарату

Цей етап починається з вибору теми кваліфікаційної роботи, її осмислення та обґрунтування. З переліку тем, запропонованих кафедрою, студент обирає ту, яка найповніше відповідає його навчально-науковим інтересам і схильностям. Це має бути виконано не пізніше двох тижнів від початку семестру. Перевага надається темі, при розробці якої студент може виявити максимум особистої творчості та ініціативи. Разом з керівником необхідно визначити межі розкриття теми, основні питання, що будуть висвітлені в дослідженні.

При з'ясуванні об'єкта, предмета й мети дослідження необхідно зважати на те, що між ними і темою кваліфікаційної роботи існують системні логічні зв'язки.

Об'єктом дослідження є вся сукупність відношень різних аспектів теорії й практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації. Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження. Таким чином, предмет дослідження є більш вузьким поняттям, ніж об'єкт.

Визначаючи об'єкт, треба знайти відповідь на запитання: що розглядається? Так, предмет визначає аспект розгляду, дає уявлення про зміст об'єкта дослідження, про те, які нові відношення, властивості, аспекти й функції об'єкта розкриваються. Інакше кажучи, об'єктом виступає те, що досліджується, а предметом – те, що в цьому об'єкті має наукове пояснення.

Правильне, науково обґрунтоване визначення об'єкта дослідження –

це не формальна, а суттєва, змістовна наукова акція, покликана зорієнтувати дослідника на виявлення місця й значення предмета дослідження в більш цілісному і широкому понятті, яким є об'єкт дослідження. Треба знати, що об'єкт дослідження – це частина об'єктивної реальності, яка на даному етапі стає предметом практичної й теоретичної діяльності людини як соціальної істоти (суб'єкта). Предмет дослідження є таким його елементом, який включає сукупність властивостей і відношень об'єкта, опосередкованих людиною (суб'єктом) у процесі дослідження з певною метою і в конкретних умовах.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також з його кінцевим результатом і шляхом його досягнення. Кінцевий результат дослідження передбачає вирішення студентами проблемної ситуації, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці й вимогами суспільства до його більш ефективного функціонування. Цей результат відображає очікуваний від виконання позитивний ефект, який формулюється двоступенево: перша частина – у вигляді суспільної корисності; друга – у вигляді конкретної користі, віднесеної до основного предмета дослідження.

Наявність поставленої мети дослідження дозволяє визначити його завдання. Завдання дослідження можуть включати:

- вирішення певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження (наприклад, виявлення сутності понять, явищ, процесів, подальше вдосконалення їх вивчення, розробка ознак, рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів та умов застосування тощо);
- усебічне вивчення практики розв'язання даної проблеми, виявлення її типового стану, недоліків і труднощів, їхніх причин;
- обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення даної проблеми;
- експериментальна (за необхідності) перевірка запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності, тобто досягнення максимально важливих у відповідних умовах результатів розв'язання цієї проблеми за певних витрат часу й зусиль.

Виконання завдань дослідження неможливе без ознайомлення з основними літературними (а, можливо, й архівними) джерелами з теми кваліфікаційної роботи. З метою повного їх виявлення необхідно використовувати різні джерела пошуку: каталоги й картотеки кафедр та бібліотек факультету, університету, а також провідних наукових бібліотек міста, бібліографічні посібники, прикнижкові та пристатейні списки літератури, виноски й посилання в підручниках, монографіях і словниках тощо, а також покажчики змісту річних комплектів спеціальних періодичних видань.

Під час джерелознавчих пошуків необхідно з'ясувати стан вивченості

обраної теми сучасною наукою, щоб не повторювати в роботі загальновідомих істин, більш конкретно й точно визначити напрями та основні розділи свого дослідження.

Бібліографічні записи виявлених з теми джерел краще робити на каталожних картках, щоб скласти з них робочу картотеку, яка, на відміну від записів у зошиті, зручна тим, що її завжди можна поповнювати новими матеріалами, контролювати повноту добору літератури з кожного розділу кваліфікаційної роботи, знаходити необхідні записи. Картки можна групувати в будь-якому порядку залежно від мети або періоду роботи над дослідженням. Зручним також є складання електронної картотеки.

На початковому етапі роботи над темою найбільш зручною є розстановка карток в єдиному алфавіті за прізвищами авторів та назвами видань. Можна згрупувати картки в картотеці за основними питаннями, що розкривають зміст теми кваліфікаційної роботи. Тоді на каталожних роздільниках олівцем пишуть назви основних структурних частин роботи: Вступ, Розділ (його назва), Висновки і т. ін. Картотека наповнюється картками відповідно до теми розділів і підрозділів, що дозволяє своєчасно звернути увагу на недостатню кількість матеріалу з того чи іншого питання. Доцільно використовувати дублювання карток у різних розділах і підрозділах, якщо у статті або монографії розкрито комплекс питань з теми дослідження.

Картки робочої картотеки використовують для складання списку літератури, тому бібліографічні описи на картках мають бути повними, відповідати вимогам ГОСТ 7.1-84 і правилам складання бібліографічного опису, про які ми говорили у підрозділі 2.6. Крім основних відомостей про видання, на картках вміщують анотацію, а також шифр документа й назву бібліотеки, в якій він зберігається.

Складену з теми роботи картотеку необхідно дати на перегляд науковому керівнику, який порекомендує роботи, котрі треба вивчити в першу чергу, а також ті, які слід виключити з картотеки або, навпаки, включити до неї. Після узгодження з керівником наповнення картотеки встановлюється наявність необхідних видань у бібліотеках університету та міста.

Водночас разом з науковим керівником складається попередній план кваліфікаційної роботи. Після цього студент розпочинає вивчення знайдених джерел, переходячи до другого етапу роботи над дослідженням.

Кожна наукова робота — монографія, наукова стаття, дисертація або студентський реферат, курсова, бакалаврська, дипломна, магістерська робота — в обов'язковому порядку мають супроводжуватися бібліографічними списками використаних джерел і літератури.

Бібліографічні списки, акумулюючи, як правило, найбільш цінну бібліографічну інформацію з теми дослідження, набувають тим самим суттєвого значення для функціонування й подальшого розвитку наукових

комунікацій. Інформація, що міститься у бібліографічних списках, усе активніше використовується в інформаційно-пошукових системах.

Культура оформлення наукових робіт передбачає й культурну організацію їхнього бібліографічного апарату, яка досягається не лише шляхом ретельного відбору різних документів до списку літератури, а й правильним щодо міжнародних правил складанням цих списків.

Існують такі види бібліографічних списків:

- прикнижкові бібліографічні списки, що вміщуються у виданні після основного тексту (якщо є додатки — після них) перед допоміжними покажчиками;

- списки літератури до окремих розділів подаються, як правило, після основного тексту під рубриками «До розділу...», «До глави...»;

- пристатейні бібліографічні списки розміщуються після тексту статті або, якщо стаття супроводжується рефератом (резюме), то після нього.

Основним структурним елементом кожного списку літератури є бібліографічний опис, що являє собою сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, які наведені за певними правилами і достатні для загальної характеристики та ідентифікації видання. Правила складання бібліографічного опису регламентовані міждержавним стандартом ГОСТ 7.1-84 «Библиографическое описание документа».

Бібліографічний опис надає можливість отримати уявлення про автора документу, зміст документу та його читацьке призначення, місце видання, обсяг видання тощо.

У списках літератури подається спрощений бібліографічний опис, який відрізняється від опису, що застосовується у каталогах бібліотек.

Кожен бібліографічний опис починається з абзацу, а всі елементи опису подаються без інтервалу у вигляді суцільного тексту. Схема опису монографічного (однотомного) видання подається наступним чином: Заголовок опису. Основна назва: Відомості, що відносяться до назви / Перші відомості про відповідальність; Наступні відомості про відповідальність. — Відомості про видання. — Місце видання: Назва видавництва, рік видання. — Кількість сторінок.

Слід пам'ятати, що знаки, які поділяють елементи опису, є умовними. Назви книг, періодичних видань, а також видавництва в лапки не беруться. Для позначення номерів томів, випусків, частин римські цифри замінюються арабськими. Форма написання числівників у назвах зберігається. У назві не допускаються будь-які скорочення.

Заголовок опису — це ім'я індивідуального автора. Згідно з міжнародними правилами встановлено, що книги одного-трьох авторів описують під їхніми іменами, а книги більше чотирьох авторів — за назвою. Прізвище автора вказують у такому порядку: спочатку прізвище, а потім ініціали чи повне ім'я, наприклад: Петренко І.С., або якщо не має двох

ініціалів, то – Сидоренко П.І.

Основну назву твору наводять у тій формі, в якій її подана у книзі на титульному аркуші, а не на обкладинці, бо часто на обкладинці подають скорочену назву.

Відомості, що відносяться до назви, містять слова і фрази, що безпосередньо пов'язані з назвою книги і залежні від неї.

Ці відомості пояснюють основну назву, а також уточнюють зміст, характер і призначення книги. Наприклад: Філософія науки: Сучасна епістемологія. Ці відомості виділяють знаком: (двокрапка).

Відомості про відповідальність – цей елемент опису містить інформацію про осіб, організації та установи, які зробили внесок у створення твору й підготовку його до друку. Це можуть бути перекладачі, наукові редактори, рецензенти тощо. Їхні прізвища виділяють знаком / (коса риска). Таких відомостей може бути кілька, і вони виділяються знаком ; (крапка з комою).

Наприклад: / Пер. з англ. П.С. Іваненка; за ред. І.П. Сидоренка.

Відомості про видання дозволяють відрізнити це видання від інших видань того ж самого твору. Це порядковий номер видання.

Наприклад, на титульному аркуші зазначено: Видання друге, а в описі слід записати так: 2-ге вид.

Наступним елементом опису є вихідні дані, до яких відносяться місце видання, назва видавництва, дата видання.

Місце видання наводять у називному відмінку. В Україні прийнятими скороченнями для назв міст є К. (Київ), Х. (Харків), а також М. (Москва), С.Пб. (Санкт-Петербург). Л (Львів) Всі інші, в тому числі іноземні, назви міст пишуть повністю.

Назва видавництва подається без лапок. Перед нею ставлять знак: (двокрапка). У назві видавництва можна застосовувати скорочення, наприклад: Наук. думка; Вища шк.

Дата (рік) видання визначається за титульним аркушем, а коли її неможливо встановити, то пишуть у квадратних дужках [Б.р.].

Обсяг видання – це кількість сторінок у книзі. Якщо є нумеровані аркуші (вклейки) з ілюстраціями, то їхню кількість зазначають у квадратних дужках через кому. Наприклад, 250 с, [15] л. іл.

Наведемо приклади бібліографічного опису окремих видів документів:

I. Опис книг під заголовком індивідуального автора

Книга одного автора:

1. Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения: Учебное пособие. – М.: Высшая школа, 1980. – 368 с.

Книга двох авторів:

2. Белей М.Д., Гоян І.М. Методи психодіагностики: Інструментарій та процедурні особливості. – 2-ге вид. – Івано-Франківськ: Видавець Третяк І.Я.,

2010. – 256 с.

Книга трьох авторів:

3. Нічк В.М., Литвинов В.Д., Стратій Я.М. Гуманістичні та реформаційні ідеї на Україні (XVI- початок XVII ст.). – К.: Наукова думка, 1990. – 380 с.

II. Опис книг за назвою

Книга більше трьох авторів:

4. Філософія: Навчальний посібник. – 3-те вид., стер. / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та ін.; За ред. І.Ф. Надольного. – К.: Вікар, 2003. – 457 с

Книга без зазначення автора:

5. Онтологічні проблеми культури / За ред. Е.К. Бистрицького. – К.: Наукова думка. – 1994. – 121 с.

Статті

6. Кашуба М.В. Становлення ренесансного світогляду в українській духовній культурі // Вісник ЛДУ. Серія: Філософські науки. – Вип. 1. – Львів: Світ, 1999. – С. 124-130.

7. Аббаньяно Н. Экзистенция как свобода // Вопросы философии. – 1992. – №8. – С. 145-157.

Збірники матеріалів наукових конференцій:

8. Дойчик М.В., Гоян І.М. Любов як форма самопізнання в українській філософській думці доби Відродження // Збірник доповідей учасників Міжнародної наукової конференції «Галицька митрополія в історії європейського християнства» (Галич, 2009). – 2009. – С.122-127.

III. Опис багатотомних видань

Видання в цілому (всі томи):

9. Словар української мови / Зібр. ред. журн. «Киев. старина»; упоряд. з дод. влас. матер. Б. Грінченко. – Репринтне ня: В 4 т. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958-1959.

Окремий том багатотомного видання:

10. Рильський М. Т. Зібрання творів: У 20 т. Т. 15: Мистецтвознавчі статті. – К.: Наук. думка, 1986. – 524 с.

За алфавітно-хронологічної побудови списку літератури записи групують в алфавітно-хронологічні ряди, тобто розташовують в алфавіті авторів і назв (як ми вже розглядали), а якщо автор чи назва є тими самими, то їх розміщують за роками видання.

Твори одного автора розташовують так: спочатку одноосібні (за датами) твори, а потім у співавторстві (за датами). У таких списках записи не нумерують, а в тексті посилання на твори наводяться, наприклад, таким чином: (Петрушенко, 2001), (Ларіонова, 2009, с. 17).

Побудова в порядку першого згадування робіт є бажаною для списків літератури до статей, а також до звітів про науково-дослідні роботи. Але така побудова не може бути рекомендована для великих за обсягом прикнижкових списків літератури.

При виконанні наукового дослідження слід притримуватися правил наведення цитат і бібліографічних посилань у текстах наукових та навчальних робіт.

Звертання до праць певного вченого, автора, письменника широко застосовується у наукових дослідженнях. Посилаючись у тексті на будь-яке джерело (опублікований чи неопублікований документ), можна лише обмежитися цитатою, уривком з нього, не зазначаючи відомостей про сам документ (автора, назву, рік видання). Але такі цитати називають недокументованими посиланнями, і вони характерні лише для газет, масово-політичної, навчальної літератури. У жодному разі їх не можна рекомендувати для наукових публікацій, рефератів, курсових, бакалаврських, дипломних, магістерських робіт, наукових звітів і дисертацій. У цих видах робіт бібліографічні посилання мають бути документованими, тобто супроводжуватися точною адресою цитованого джерела.

Бібліографічне посилання – це сукупність бібліографічних відомостей про цитований або згадуваний у тексті наукової чи навчальної роботи документ.

Бібліографічні посилання можуть уміщуватись:

- в основному тексті (внутрішньотекстові посилання);
- у підрядкових примітках (підрядкові посилання);
- у позатекстових примітках (у коментарях).

Внутрішньотекстові посилання наводять у тексті у круглих дужках. Наприклад: (Кульчицький О. Український персоналізм: Філософська та етнопсихологічна синтеза. – Мюнхен-Париж: УВН, 1985. – 189 с.).

Підрядкові бібліографічні посилання наводять у нижній частині сторінки, відокремлюючи їх горизонтальною лінією.

Кожне підрядкове посилання нумерується в тій послідовності, в якій подаються цитати чи посилання в тексті.

При цитуванні підряд одного й того самого твору (документу) в підрядкових примітках назву твору не повторюють, а заміняють словами «Там само».

У підрядкових бібліографічних посиланнях іноді вказують і посилання на так звані «непрямі цитати», тобто, коли автору не вдалося знайти оригінал цитованого твору. Такі підрядкові посилання можуть мати такий вигляд: Цит. за:... (де вміщують бібліографічний опис твору, з якого запозичено цитату).

Позатекстові бібліографічні примітки (коментарі), як правило, вміщують у кінці тексту із зазначенням, наприклад, «Примітки до розділу 1.4», де в нумерованому порядку розташовані всі бібліографічні записи, на які було зроблено посилання в тексті. У такому разі в тексті вже не дають ні текстових розгорнутих, ні підрядкових посилань й приміток, а після закінчення цитати у квадратних дужках ставлять порядковий номер за списком у кінці твору, наприклад [49].

При написанні кваліфікаційних робіт не варто давати підрядкові бібліографічні посилання, а краще у квадратних дужках наводити посилання на номер у списку літератури, наприклад [128], при прямих цитатах, наприклад, [128, с. 41], а при непрямих — [Цит. за: 128, с. 34].

4. Робота над текстом кваліфікаційної роботи

Другий етап починається з вивчення та конспектування літератури з теми кваліфікаційної роботи. Вивчення літератури слід починати з робіт, де проблему відображено в цілому, а потім перейти до більш вузьких досліджень. Знайомитися з виданням, в першу чергу, треба за титульним аркушем, з'ясовуючи, де, ким, коли його було видано. Слід переглянути зміст, який розкриває структуру видання, наповнення його розділів, звернутися до передмови, де розкрито призначення видання, завдання, поставлені в ньому автором.

Читаючи видання, необхідно уважно стежити за ходом авторської думки, вміти розрізняти головні положення від доказів та ілюстративного матеріалу. Часто статті з наукових збірників є складними для сприйняття, тому необхідно їх читати кілька разів, намагаючись виділити головну ідею та аргументи автор на її користь. З'ясовуючи це, слід виписати всі необхідні цитати, цифри, факти, умовиводи, якими оперує автор, доводячи основну ідею статті.

Конспектуючи матеріал, треба постійно пам'ятати тему кваліфікаційної роботи, щоб виписувати тільки те, що має відношення до неї. Записувати цитати слід на одному боці окремих аркушів паперу стандартного розміру, що допомагає краще орієнтуватися в накопиченому матеріалі, систематизувати його за темами й проблемами. Кожна цитата, приклад, цифровий матеріал мають супроводжуватись точним описом джерела з позначенням сторінок, на яких опубліковано цей матеріал. Застосування так званих «розлапкованих цитат», коли думки іншого автора видаються за особисті, розглядається як грубе порушення літературної та наукової етики, кваліфікується як плагіат.

Проте це не означає, що студент зовсім не повинен спиратися на праці інших авторів: чим ширше й різноманітніше коло джерел, які використовував студент, тим вищою вважається теоретична та практична цінність його дослідження.

Після конспектування матеріалу необхідно перечитати його знову, щоб склалося цілісне уявлення про предмет вивчення. Щоб скомпонувати матеріали з одного питання, можна розрізати ті конспекти, де розглянуто кілька питань з теми дослідження.

Правильна й логічна структура кваліфікаційної роботи – це запорука успіху розкриття теми.

Процес уточнення структури складний і може йти протягом всієї роботи над дослідженням.

Готуючись до викладу тексту кваліфікаційної роботи, доцільно ще раз уважно прочитати її назву, що містить проблему, яку має бути розкрито. Проаналізований і систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів. Кожен розділ висвітлює самостійне питання, а підрозділ або параграф – окрему його частину.

Тему має бути розкрито без пропуску логічних ланок, тому, починаючи працювати над розділом, слід зазначити його головну ідею, а також тезу кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, результатами анкетування та експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду. Треба уникати безсистемного викладення фактів без достатнього їх осмислення й узагальнення.

Думки повинні бути пов'язані між собою логічно. Увесь текст має підпорядковуватися головній ідеї. Один висновок не повинен суперечити іншому, а, навпаки, підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов'язані між собою, текст втратить свою єдність. Крім того, слід дотримуватися послідовності доказів.

Накопичуючи та систематизуючи факти, треба вміти визначити їхню достовірність і типовість, найбільш суттєві ознаки для наукової характеристики, аналізу, порівняння. Аналіз зібраних матеріалів слід проводити в сукупності з урахуванням усіх аспектів відповідної сфери діяльності.

Кількісні дані, що ілюструють практичний досвід роботи, можна проаналізувати за методом ранжованого ряду, розподіливши матеріали за роками, звести їх у статистичні таблиці, таблиці для порівняння тощо, що дозволить зробити конкретні висновки.

Таким чином, широке залучення відомих у науці методів накопичення, вивчення, систематизації фактів і практичного досвіду в цілому дозволяє виконати основне завдання кваліфікаційного дослідження – поєднати різні роз'єднані знання в цілісну систему, вивести певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики відповідної сфери діяльності.

Також важливим елементом етапу роботи над текстом кваліфікаційних робіт є написання вступу та висновків.

Вступ доцільно писати після того, як вже завершено основну частину кваліфікаційної роботи. У вступі обґрунтовується актуальність теми, що вивчається, її практична значущість; визначається об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження; розглядаються методи, за допомогою яких воно проводилось; розкривається структура роботи, її основний зміст. Якщо студент вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він має зазначити це у вступі.

Обов'язковою частиною вступу є огляд літератури з теми

дослідження, в який включають найбільш цінні, актуальні роботи (10—15 джерел). Огляд має бути систематизованим аналізом теоретичної, методичної й практичної новизни, значущості, переваг і недоліків розглянутих робіт, які доцільно згрупувати таким чином: роботи, що висвітлюють історію розвитку проблеми, теоретичні роботи, повністю присвячені темі, потім ті, що розкривають тему частково. В огляді не слід наводити повний бібліографічний опис публікацій, що аналізуються, достатньо назвати автора й назву, а поруч у дужках проставити порядковий номер бібліографічного опису цієї роботи у списку літератури. Закінчити огляд треба коротким висновком про міру висвітлення в літературі основних аспектів теми.

Логічним завершенням кваліфікаційної роботи є висновки. Головна їхня мета – підведення підсумків виконаної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням. У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, але й недоліки та проблеми практичного функціонування культурологічних і документних систем, а також конкретні рекомендації щодо їх усунення. Основна вимога до заключної частини – не повторювати зміст вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених у розділах.

5. Оформлення кваліфікаційних робіт

На цьому етапі передбачається складання списку використаної літератури і джерел, оформлення додатків та ілюстративного матеріалу, а також літературне оформлення й редагування тексту.

Список використаної літератури й джерел складається на основі робочої картотеки та відображає обсяг використаних джерел і міру вивченості досліджуваної теми, є «візитною карткою» автора роботи, його професійним обличчям, свідчить про рівень володіння навичками роботи з науковою літературою. Список використаної літератури і джерел має містити бібліографічний опис джерел, використаних студентом під час роботи над темою. Укладаючи його, необхідно додержуватись вимог державного стандарту.

Кожен бібліографічний опис треба починати з нового рядка, літературу слід розташовувати в алфавітному порядку авторів і назв праць, спочатку видання українською мовою, потім – іноземною. Бібліографічні описи у «Списку...» повинні мати порядкову нумерацію. У тексті роботи слід давати посилання на номери списку у квадратних дужках. Якщо необхідно вказати номер сторінки, її ставлять через кому після номеру видання.

Завершуючи написання кваліфікаційної роботи, необхідно систематизувати ілюстративний матеріал. Ілюстрації можна розміщувати в тексті або оформляти у вигляді додатків. Усі додатки повинні мати порядкову

нумерацію та назви, що відповідають їхньому змісту. Нумерація аркушів з додатками продовжує загальну нумерацію сторінок основного тексту роботи. Обсяг кваліфікаційної роботи бакалавра має бути в межах 50-70 сторінок машинопису, спеціаліста – 70-90, магістра – 90-100 сторінок (без урахування додатків і списку літератури).

Кваліфікаційну роботу, як правило, друкують за допомогою комп'ютера. Кваліфікаційна робота повинна бути переплетеною.

Літературне оформлення кваліфікаційної роботи є важливим елементом її виконання й одним з багатьох чинників, на які зважає комісія при оцінюванні під час захисту. Перш за все звертається увага на змістовний бік викладу матеріалу: логічність і послідовність, повнота і репрезентативність, тобто широта використання наукових джерел, загальна грамотність і відповідність стандартам та прийнятим правилам, а також на текст роботи, список літератури й додатки, на зовнішнє оформлення титульного аркуша.

Кваліфікаційні роботи рекомендується виконувати спочатку в чорновому варіанті. Це дозволяє вносити до тексту необхідні зміни й доповнення як з ініціативи самого автора, так і у зв'язку із зауваженнями керівника.

Перш ніж подавати чернетку науковому керівникові, треба ще раз переглянути, чи логічно викладено матеріал, чи є зв'язок між підрозділами та розділами, чи увесь текст «працює» на головну ідею кваліфікаційної роботи. Схематичне зображення роботи дозволить виявити нелогічність в її структурі та змісті.

Оформляючи текст роботи, необхідно знайти час для повторного перегляду першоджерел. Це допоможе побачити ще щось цінне, що, можливо, було пропущено спочатку, нашої уваги на нові цікаві думки, дозволить поглибити розуміння проблеми.

Доцільно відкласти текст роботи й повернутися до нього через деякий час, щоб подивитись на неї очима сторонньої особи. Увесь цей час слід нічого не читати з теми роботи, але постійно думати над нею. У цей період, коли тему вивчено та викладено, з'являються власні думки, власна оцінка та розуміння проблеми – неодмінна умова поліпшення структури і змісту роботи.

Під час редагування тексту бажано прочитати роботу вголос, що дозволить виявити непереконливість доказів, кострубатість фраз й виправити ці недоліки. Не слід боятися скорочувати написане – від цього текст тільки виграє. Під час підготовки чернетки необхідно звернути увагу на обробку кожного речення, на вибір необхідних формулювань, які б просто і чітко, коротко й доступно виражали зміст викладених питань.

У кваліфікаційній роботі слід прагнути дотримуватись прийнятої термінології, позначень, умовних скорочень і символів. Не рекомендується вживати штампи, вести виклад від першої особи: «На мою думку», «Я

спостерігав», «Я вважаю», «Мені здається», «Ми отримуємо», «Ми спостерігаємо». Слід уникати в тексті частих повторень слів чи словосполучень.

При згадуванні в тексті прізвищ (учених-дослідників, практиків) їхні ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем (С.М. Возняк, а не Возняк С.М., як це прийнято у списках літератури).

Чернетку роботи треба писати чітко й розбірливо чорнилом на окремих аркушах паперу з одного боку з полями (приблизно шириною 3-4 см).

Недотримання такої вимоги ускладнює можливість внесення автором необхідних змін до тексту, які можна виконувати на полях або на зворотному боці аркуша. Саме тут керівником роботи може бути занотовано зауваження або пропозиції. Бажано не відкладати оформлення чорнового варіанту роботи на останні дні встановленого терміну. Завдання студента – якомога раніше подати чернетку керівникові. Вважається за норму, коли кваліфікаційна робота переробляється кілька разів. Навіть досвідчені автори неодноразово вносять зміни до своєї роботи.

Після остаточного узгодження чернетки з керівником можна оформляти чистовий варіант. Перед тим, як віддрукувати чернетку кваліфікаційної роботи, її слід ще раз старанно перевірити, уточнити назви розділів, підрозділів, таблиць, послідовність розміщення матеріалу, звірити цифрові дані, обґрунтованість і чіткість формулювань, висновків і рекомендацій.

До формулювань заголовків (назв) розділів і підрозділів кваліфікаційної роботи висуваються такі основні вимоги: стислість, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень, з перевагою простих речень, послідовне та точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи.

Розділи і підрозділи прийнято нумерувати арабськими цифрами. Підрозділи нумерують окремо в кожному розділі. Позначення розділів, параграфів та їхні порядкові номери пишуть в одному рядку із заголовком.

Наприклад:

Розділ 2. Любов як філософська категорія.

2.1. Любов як соціокультурний феномен буття.

2.2. Постановка проблеми любові в історико-філософській рефлексії.

2.3. Поняття любові в контексті лінгво-семантичного аспекту проблеми.

Стандартна сторінка – 1800 знаків, включаючи пробіли (приблизно 30 рядків по 60 знаків у рядку).

Текст кваліфікаційної роботи розташовується на одному боці стандартного машинописного паперу формату А-4 (210 x 297 мм) або близького до цього формату. Колір паперу має бути білий.

Кваліфікаційна робота віддруковується на друкарській машинці або за допомогою комп'ютера. При використанні друкарської машинки текст

друкується через два інтервали, а персонального комп'ютера – інтервал 1,5, що відповідає двом інтервалам друкарської машинки. Розмір шрифту – 14 (Times New Roman). Поля обов'язкові. Розміри полів: згори – 25 мм, знизу – 25, ліворуч – 25-30, праворуч – 10 мм. Таблиці, малюнки, схеми, графіки та інші ілюстративні матеріали як у тексті роботи, так і в додатках слід виконувати на стандартних аркушах (21x30 см) або наклеювати на стандартні білі аркуші.

Усі сторінки роботи нумеруються від титульної до останньої, без пропусків або літерних додатків. Першою сторінкою вважається титульний аркуш, на ньому номер сторінки не ставиться, другою – сторінка, що містить «зміст», на ній також номер не ставиться, а наступна сторінка вже має номер – 3 і далі по порядку. Порядковий номер сторінки розміщується посередині верхнього поля сторінки.

Кваліфікаційна робота відкривається титульним аркушем. На ньому вказуються назви університету, факультету і кафедри, де вона виконувалась, назва теми роботи, прізвище, ім'я, по батькові автора, прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь і звання наукового керівника, рік і місце виконання роботи.

На наступній сторінці розміщується зміст роботи з позначенням сторінок, на яких розпочинаються розділи чи підрозділи, а їхні заголовки та підзаголовки мають бути виділені в тексті й відповідати змісту.

Зразок титульного аркушу кваліфікаційної роботи

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника
Філософський факультет
Кафедра філософії

На правах рукопису

УДК 17.026.4:14

СТАСЮК Ігор Васильович

ФІЛОСОФІЯ ЛЮДИНИ АРТУРА ШОПЕНГАУЕРА

Магістерська робота на здобуття
освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”
за спеціальністю 8. 030101 «Філософія»

Науковий керівник:
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
ДОЙЧИК Максим Вікторович

м. Івано-Франківськ
2010

Зразок змісту кваліфікаційної роботи

	Зміст
Вступ.....	3
Розділ 1. Джерела та теоретико-методологічна основа дослідження.....	6
Розділ 2. Воля до життя як визначальний принцип філософії людини Артура Шопенгауера.....	18
2.1 Воля до життя як універсальний принцип існування всього сущого.....	18
2.2 Людина як носій світової волі.....	34
2.3 Людина і світ як форми об'єктивної волі.....	45
Розділ 3. Проблема щастя у філософії людини А. Шопенгауера.....	55
3.1 Щастя як ілюзія.....	55
3.2 Негативний вимір феномену щастя.....	65
3.3 Аскетизм як шлях до гармонізації буття.....	77
Розділ 4. Сенс життя та шляхи його реалізації.....	89
Висновки.....	90
Список використаної літератури.....	94

6. Підготовка до захисту й захист кваліфікаційних робіт

Кваліфікаційна робота друкується та подається до Державної екзаменаційної комісії (ДЕК) у двох примірниках з рецензією провідного фахівця й відгуком наукового керівника.

Строк подачі кваліфікаційних робіт до захисту – 15 травня другого семестру навчального року.

Захист кваліфікаційної роботи відбувається на відкритому засіданні ДЕК та регламентується «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах».

До захисту кваліфікаційних робіт допускаються студенти, які повністю виконали всі вимоги навчального плану. Списки студентів, допущених до захисту кваліфікаційних робіт, подаються до ДЕК деканом.

Державній комісії перед захистом кваліфікаційних робіт декан факультету надає такі документи:

- зведену відомість про виконання студентами навчального плану і про отримані ними оцінки з теоретичних дисциплін, курсових робіт, практик, державного екзамену (для ОКР «Бакалавр» (перед захистом кваліфікаційних робіт);

- відгук керівника про кваліфікаційну роботу;
- рецензія на кваліфікаційну роботу фахівця відповідної кваліфікації та профілю (для бакалаврської роботи – одна рецензія; для дипломної – дві; для магістерської – «внутрішня» та «зовнішня» рецензія).

Склад рецензентів затверджується деканом факультету за поданням завідувача випускаючої кафедри.

Процедура захисту включає:

- доповідь студента про зміст роботи;
- запитання до автора;
- оголошення відгуку наукового керівника або його виступ;
- оголошення відгуку рецензента або його виступ;
- відповіді студента на запитання членів ДЕК та осіб, присутніх на захисті;
- заключне слово студента;
- рішення ДЕК щодо оцінки роботи.

Доповідь студенту необхідно підготувати заздалегідь у формі виступу, в якому доцільно висвітлити такі важливі питання: актуальність теми дослідження; мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження; що вдалося встановити, виявити, довести; якими методами це досягнуто; елементи новизни в теоретичних положеннях та у практичних рекомендаціях; з якими труднощами довелось зіткнутися у процесі дослідження; які положення не знайшли підтвердження. У виступі студент має також відповісти на основні зауваження наукового керівника, а для кваліфікаційної роботи – й рецензента.

Доповідь студента не повинна перевищувати більше 10-12 хвилин.

Під час захисту кваліфікаційної роботи студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження, що містяться у відгуках та рецензіях, а також у виступах на захисті. Процедура захисту кваліфікаційної роботи фіксується у протоколі ДЕК.

Результати захисту кваліфікаційної роботи визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно» і «незадовільно».

Оцінка кваліфікаційної роботи виставляється на закритому засіданні ДЕК і оголошується її головою бакалавранту, дипломанту або магістранту і всім присутнім на відкритому засіданні. При визначенні оцінки слід зважати на якість роботи, рівень наукової та практичної підготовки студента.

Студент, який при захисті кваліфікаційної роботи отримав незадовільну оцінку, відраховується з вищого навчального закладу, йому видається академічна довідка.

Коли захист кваліфікаційної роботи визнається незадовільним, державна комісія встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену відповідною кафедрою.

Студент, який не склав державного екзамену або не захистив кваліфікаційну роботу, допускається до повторного складання державних екзаменів чи захисту кваліфікаційної роботи протягом трьох років після закінчення вищого навчального закладу.

Студенти, які виявили особливі здібності до наукової творчості, захистили магістерську кваліфікаційну роботу на «відмінно», мають публікації, є переможцями Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт, можуть бути рекомендовані державною комісією для вступу до аспірантури.

Кращі роботи можуть подаватися на конкурси студентських робіт, а також друкуватися у студентських збірниках. Кваліфікаційні роботи можуть брати участь у конкурсах, якщо вони являють собою розробки, проведені студентами у процесі навчання, і отримані в них результати опубліковано, впроваджено у практику або в навчальний процес. При цьому учасниками конкурсу можуть бути студенти поточного навчального року або ті, що закінчили вищий навчальний заклад у поточному навчальному році.

Один примірник захищеної кваліфікаційної роботи здається на випускаючу кафедру, а другий – у деканат факультету.

Кваліфікаційні роботи зберігаються в бібліотеці вищого навчального закладу впродовж п'яти років.

7. Керівництво й рецензування кваліфікаційних робіт освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста та магістра

Керівництво кваліфікаційними роботами доручають кваліфікованим

викладачам (професорам, доцентам) випускаючих кафедр філософського факультету університету.

Обов'язки наукового керівника кваліфікаційної роботи полягають у наданні студентам допомоги у виборі теми, розробці плану (змісту) роботи; доборі літератури; визначенні методології та методів дослідження тощо. Науковий керівник аналізує зміст роботи, висновки й результати дослідження, а також визначає поетапні терміни виконання роботи та контролює її виконання. До обов'язків наукового керівника також входить надання інформації на засіданні кафедри щодо виконання та завершення роботи. Крім цього, науковий керівник зобов'язаний дати письмовий відгук на роботу.

Автор кваліфікаційної роботи повинен отримати на неї письмовий відгук наукового керівника та рецензію від провідного фахівця чи працівника установи, де вивчався практичний досвід.

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи подається у двох примірниках у довільній формі. У ньому визначають:

- рівень підготовки бакалавранта, дипломника, магістранта до виконання професійних обов'язків;
- ступінь самостійності у виконанні кваліфікаційної роботи;
- новизна поставлених питань та оригінальність їх вирішення;
- вміння використовувати літературу;
- ступінь володіння методами дослідження;
- повнота та якість розробки теми;
- логічність, послідовність, аргументованість, літературна грамотність викладення матеріалу;
- можливість практичного застосування кваліфікаційної роботи або окремих її частин;
- висновок про те, якою мірою вона відповідає вимогам, що ставляться перед кваліфікаційними роботами.
- пропозиція відносно рішення комісії щодо оцінки роботи.

Рецензія на кваліфікаційну роботу надається спеціалістом-практиком відповідної кваліфікації у галузі філософії й релігієзнавства. Вона теж має довільну форму, може розглядати ті самі питання, що й відгук керівника. Особливу увагу в ній слід звернути на актуальність теми і вміння застосовувати студентом теоретичні знання для вирішення конкретних практичних завдань і, крім того, на наявність у роботі особистих пропозицій і рекомендацій, їхню новизну, перспективність, практичну цінність, достовірність результатів і обґрунтованість висновків дипломника. Оцінюється також стиль викладу та оформлення роботи. Наприкінці рецензії зазначаються недоліки роботи.

Рецензент, як і науковий керівник, оцінює кваліфікаційну роботу за національною (чотирибальною) системою. Рецензію можна й не завершувати оцінкою, проте, вона має впливати зі змісту рецензії.

8. Особливості виконання та захисту магістерського дослідження

Магістерська робота є обов'язковою на завершальному етапі навчання студентів в університеті для присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня магістра.

Магістр – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні вміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі. Магістр повинен мати широку ерудицію, фундаментальну наукову базу, володіти методологією наукової творчості, сучасними інформаційними технологіями, методами отримання, обробки, зберігання й використання наукової інформації, бути здатним до плідної науково-дослідної і науково-педагогічної діяльності.

Магістерська освітньо-професійна програма включає в себе дві приблизно однакові за обсягом складові – освітню і науково-дослідну. Зміст науково-дослідної роботи магістра визначається індивідуальним планом. Одночасно призначається науковий керівник, котрий повинен мати науковий ступінь і/або вчене звання і працювати в даному вищому навчальному закладі.

Магістерська робота виконується і захищається у другому семестрі на п'ятому курсі навчання. Вона являє собою самостійне, завершене, цілісне дослідження, що розкриває на відповідному теоретичному і методологічному рівні обрану автором тему.

У магістерській роботі студент має продемонструвати глибокі знання з філософських наук, володіння навичками наукового дослідження, здатність мислити, аналізувати й узагальнювати, робити висновки.

Підготовка й захист магістерської роботи сприяє підвищенню рівня знань та вмінь студентів, глибокому вивченню найбільш важливих проблем філософії, культурології, релігієзнавства, політології, соціології засвоєнню необхідних форм і методів наукової роботи, розвитку творчого мислення, вміння практичного аналізу теоретичних ідей і концепцій.

Цінність магістерської роботи визначається її науковим значенням, а також логічністю, обґрунтованістю, чітким, ясным викладом матеріалу. Велике значення має вміння автора працювати на широкому просторі філософського матеріалу, орієнтуватись у розмаїтті думок і виділяти головне, порівнювати й аналізувати різні погляди, висловлювати власні думки щодо обговорюваної теми.

Магістерська робота, як правило, виступає продовженням і розвитком курсових і бакалаврських робіт.

Підготовка і захист магістерської роботи проводиться у декілька етапів:

- вибір та уточнення теми;

- підбір і вивчення літератури;
- розробка плану роботи;
- підготовка тексту магістерської роботи та її оформлення;
- підготовка до захисту, в тому числі й попередній захист на засіданні кафедри;

- захист магістерської роботи на засіданні ДЕК.

Готовність до захисту включає в себе наявність відгуку наукового керівника й зовнішньої рецензії.

Першим етапом підготовки магістерської роботи є вибір (уточнення) теми, її узгодження з науковим керівником та затвердження кафедрою.

Вибір (уточнення) теми здійснюється у процесі активного діалогу наукового керівника й студента. Тема має бути актуальною, значущою, такою, що надає можливість максимально застосувати знання, вміння та навички випускника. Бажаним є встановлення зв'язку з профілем його майбутньої роботи. Якщо він направлений на навчання певною організацією чи закладом, то доцільно тему магістерської роботи попередньо узгодити із замовником. Керівниками магістерської роботи виступають провідні викладачі філософського факультету. Як виняток, можливе спільне керівництво магістерською роботою викладачем філософського факультету та співробітником іншої кафедри університету.

Студент має право внести на кафедру свої побажання стосовно кандидатури наукового керівника своєї магістерської роботи. Остаточне рішення приймається кафедрою за згоди викладача і відповідно до планової кількості кваліфікаційних робіт, що ними має керувати цей викладач.

Науковий керівник надає постійну допомогу студентам на всіх етапах підготовки магістерської роботи: допомагає з формулюванням теми, розробкою її концепції та структури; дає рекомендації щодо добору літератури та обробки матеріалу; контролює хід її виконання, перевіряє форму і зміст магістерської роботи; готує письмовий відгук на роботу. Він також контролює підготовку до захисту магістерської роботи на засіданні Державної екзаменаційної комісії.

Прийнятною вважається така структура магістерської роботи:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ;
- розділи і підрозділи основної частини;
- висновки;
- список використаної літератури;
- додатки.

Наповнення кожної частини магістерської дисертації визначається її темою. Вибір теми, етапи підготовки, пошук бібліографічних джерел, їх вивчення і добір фактичного матеріалу, методика написання, правила оформлення та захисту магістерської дисертації мають багато спільного з

дипломною роботою студента, кандидатською дисертацією здобувача наукового ступеня. Тому у процесі її підготовки слід застосовувати методичні й технічні прийоми підготовки наукової праці, викладені нами в даному посібнику.

Початковим етапом у підготовці магістерської роботи є створення студентом її плану.

Після попереднього вивчення основних джерел, осмислення матеріалу студент складає план магістерської роботи.

План роботи, який студент узгодив з науковим керівником, має репрезентувати комплексний, системний підхід до розв'язання базової проблеми і складатись з двох-трьох чітко сформульованих найбільш важливих питань, які розкривали б сутність обраної теми, її головний зміст. Якісно підготовлений, добре продуманий, ясно і лаконічно сформульований план є одним з показників розуміння студентом обраної для вивчення проблеми й відіграє важливу роль в організації роботи. Назви розділів магістерської роботи не повинні дублювати назву самої роботи.

Після завершення підготовчої роботи можна переходити до безпосереднього продукування тексту роботи.

Вступ. Приблизний обсяг цього розділу роботи становить дві-чотири сторінки. У вступі необхідно обґрунтувати актуальність обраної теми, зазначити наукову й можливу практичну значущість роботи, подати коротку характеристику використаної літератури, сформулювати мету й завдання дослідження, навести його методологічне обґрунтування.

Перший розділ основної частини присвячений, як правило, огляду літератури й висвітлює теоретичні засади теми. Об'єм даного розділу – 10-12 сторінок, де автор має показати свою обізнаність з використаними джерелами та вміння працювати з ними. Слід подати узагальнений аналіз змісту теоретичних джерел у зв'язку з досліджуваною темою, визначити, наскільки повно в літературі було розкрито тему, дати свою оцінку питань, які мають істотне значення, проаналізувати різні погляди на дану проблему й висловити власне її розуміння.

Такий аналіз не може носити суто формального характеру (списування), а текст не повинен бути переважаний цитатами. Магістерська робота як авторський твір має бути аналітичною, творчою, містити певні узагальнення й самостійні висновки.

У наступних розділах на основі теоретичних положень першого розділу має бути всебічно проаналізовано досліджувану проблему й запропоновано шляхи її розв'язання. Репрезентований у роботі матеріал має бути достатньо аргументованим і переконливим. Слід уникати як великої кількості цитат, так і непідтверджених відповідними посиланнями на джерела тез, думок, ідей.

Викладення матеріалу має бути логічним, всі структурні елементи роботи (вступ, розділи і підрозділи, основні висновки) – взаємопов'язаними.

Робота повинна містити в собі ідеї, узагальнення і висновки, спрямовані на розв'язання основної проблеми.

Основні висновки. Обсяг становить від двох до п'яти сторінок. Тут автор підводить підсумки виконаної роботи, викладає їх і (за необхідності) визначає перспективи подальшого дослідження проблеми, вказує на сфери можливого використання результатів роботи.

Список використаної літератури наводиться в кінці роботи з нової сторінки за алфавітом. Він повинен містити лише ті джерела, які автор використав при підготовці кваліфікаційної роботи і на які є посилання в тексті роботи.

У тому випадку, якщо в магістерській роботі є матеріали, які можуть мати практичне значення, наприклад, для навчального процесу, слугувати основою для підготовки методичних матеріалів, студент разом з науковим керівником готує анотацію, яка передається разом з роботою на розгляд до Державної екзаменаційної комісії.

Обсяг магістерської роботи становить 90-100 стандартних сторінок основного тексту. Стандартна сторінка – 1800 знаків, включаючи пробіли (приблизно 30 рядків по 60 знаків у рядку).

Текст магістерської роботи розташовується на одному боці стандартного машинописного паперу формату А-4 (210 x 297 мм) або близького до цього формату. Колір паперу має бути білий.

Магістерська робота видруковується на друкарській машинці або за допомогою комп'ютера. При використанні друкарської машинки текст друкується через два інтервали, а персонального комп'ютера – інтервал 1,5, що відповідає двом інтервалам друкарської машинки. Розмір шрифту – 14 (Times New Roman). Поля обов'язкові. Розміри полів: згори – 25 мм, знизу – 25, ліворуч – 25-30, праворуч – 10 мм.

Сторінки нумеруються у правому верхньому куті. Нумерація починається з титульного аркуша, але на ньому номер не ставиться. Перелік використаної літератури розташовується наприкінці кваліфікаційної роботи з нової сторінки. Усі джерела повинні мати правильний бібліографічний опис. Після повного завершення магістерської роботи перший її примірник брошурується або підшивається в папку, підписується автором із зазначенням дати подання її на кафедру, другий примірник готується до подання до ДЕК.

Завершена магістерська робота з відгуком наукового керівника та зовнішньою рецензією подається на кафедру до 15 травня.

До захисту допускаються студенти, які виконали навчальний план із спеціальності й успішно склали всі екзамени й заліки.

Під час захисту магістерської роботи кожен з присутніх може ставити запитання автору з теми дослідження, виступати з оцінкою роботи.

Час виступу автора при захисті магістерської роботи не повинен перевищувати 10 хвилин, що відповідає виголошенню трьох-чотирьох сторінок друкованого тексту. Зміст виступу потрібно ретельно продумати й

підготувати. Він має бути коротким і водночас змістовним. У ньому мають знайти відображення суть досліджуваної проблеми, її актуальність, елементи новизни наукової розробки, використані методи її вирішення. Виступ повинен містити інформацію щодо структури роботи, основні висновки, узагальнення, конкретні пропозиції й рекомендації.

Автор має дати аргументовані відповіді щодо критичних зауважень наукового керівника, а також відповісти на запитання, які може бути поставлено під час захисту.

Рішення щодо оцінки магістерської роботи приймається на закритому засіданні Державної екзаменаційної комісії після захисту всіх магістерських робіт, запланованих на певний день.

Головними критеріями оцінки є теоретичний рівень роботи, її новизна, самостійність, значущість, уміння автора переконливо й аргументовано захистити свої висновки.

Результати захисту магістерської кваліфікаційної роботи визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно» і «незадовільно».

Оцінка магістерської кваліфікаційної роботи виставляється на закритому засіданні ДЕК і оголошується її головою магістранту і всім присутнім на відкритому засіданні. При визначенні оцінки слід зважати на якість роботи, рівень наукової та практичної підготовки студента.

Студент, який при захисті магістерської кваліфікаційної роботи отримав незадовільну оцінку, відраховується з вищого навчального закладу, йому видається академічна довідка.

Коли захист магістерської кваліфікаційної роботи визнається незадовільним, державна комісія встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену відповідною кафедрою.

Студент, який не захистив магістерську кваліфікаційну роботу, допускається до повторного захисту протягом трьох років після закінчення вищого навчального закладу.

Студенти, які виявили особливі здібності до наукової творчості, захистили магістерську кваліфікаційну роботу на «відмінно», мають публікації, є переможцями Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт, можуть бути рекомендовані державною комісією для вступу до аспірантури.

Кращі роботи можуть подаватися на конкурси студентських робіт, а також друкуватися у студентських збірниках. Магістерські кваліфікаційні роботи можуть брати участь у конкурсах, якщо вони являють собою розробки, проведені студентами у процесі навчання, і отримані в них результати опубліковано, впроваджено у практику або в навчальний процес. При цьому учасниками конкурсу можуть бути студенти поточного навчального року або ті, що закінчили вищий навчальний заклад у поточному навчальному році.

Один примірник захищеної магістерської кваліфікаційної роботи здається на випускаючу кафедру, а другий – у деканат факультету.

Магістерські роботи зберігаються в бібліотеці вищого навчального закладу впродовж п'яти років.

Слід зазначити, що магістерська робота – лише перший серйозний крок студента до науково-дослідної роботи і науково-педагогічної діяльності, що логічно завершується вступом до аспірантури й підготовкою кандидатської дисертації. Магістерська робота не може розглядатись як науковий твір вищого ґатунку, оскільки звання магістра – це не наукове, а лише академічне звання, яке підтверджує освітньо-професійний рівень випускника вищої школи і свідчить про наявність у нього знань, умінь і навичок, притаманних науковому працівнику-початківцю.

Вимоги до магістерської роботи в науковому відношенні вищі, ніж до дипломної роботи, проте нижчі, ніж до кандидатської дисертації.

На відміну від дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора наук, що є науково-дослідними працями, магістерська робота як самостійне наукове дослідження кваліфікується як навчально-дослідна праця, в основу якої покладено моделювання більш-менш відомих рішень. Її тематика та науковий рівень відповідають освітньо-професійній програмі навчання. Виконання зазначеної роботи повинне не стільки розв'язувати наукові проблеми (завдання), скільки засвідчити, що її автор здатен належним чином вести науковий пошук, розпізнавати професійні проблеми, володіти загальними методами і прийомами їх розв'язання.

При оцінці випускної магістерської роботи виходять з того, що магістр повинен уміти:

- формулювати мету й завдання дослідження;
- скласти план дослідження;
- вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні та розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження;
- обробляти отримані дані, аналізувати й синтезувати їх на базі відомих літературних джерел;
- оформляти результати досліджень відповідно до сучасних вимог у вигляді звітів, рефератів, статей.

Процедура підготовки й захисту магістерської роботи подібна до захисту бакалаврської, дипломної кваліфікаційних робіт і є спрощеною порівняно із захистом кандидатської чи докторської дисертації. Якщо основні положення, висновки і рекомендації здобувача ступеня кандидата чи доктора наук мають бути опубліковані в наукових виданнях, то стосовно магістерської дисертації ця вимога не є обов'язковою. Процедура її захисту не потребує написання автореферату.

Здобувач ступеня кандидата і доктора наук подає в спеціалізовану вчену раду перелік документів, регламентованих ВАК України, тоді як випускник магістратури обмежується поданням у Державну екзаменаційну комісію лише самої дисертаційної роботи (разом з відгуками наукового керівника і двох провідних фахівців (один рецензент – зовнішній) і довідки про успішність за період навчання за спеціальністю.

Спрощеною є й сама процедура прилюдного захисту магістерської роботи, оскільки не потрібно призначати офіційних опонентів і провідної установи. Така робота підлягає лише обов'язковому рецензуванню. Проте, незважаючи на суттєві відмінності між магістерською і кандидатською роботами, принципи їх підготовки є спільними.

По закінченні навчання випускникові магістратури видається диплом, у додатку до якого вказується тема магістерської роботи.

Студенти, котрі успішно закінчили магістратуру, як правило, можуть продовжувати своє навчання в аспірантурі.

9. Перелік навчально-методичної літератури, рекомендованої для виконання бакалаврських, дипломних та магістерських робіт

1. ГОСТ 2.105-95 «ЕСКД. Общие правила к текстовым документам».
2. ГОСТ 2.106-96 «ЕСКД. Текстовые документы».
3. ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення».
4. Філософія: освітньо-професійний комплекс: напрям підготовки 0301 – філософія, спеціальність філософія (6.030100; 7.030101; 8.030101): Навч.-метод. Посібник / Упоряд.: А.Є. Конверський, В.І. Лубський, Т.Г. Горбаченко та ін., / За ред. А.Є. Конверського. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 464 с.
5. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідної діяльності: Підручник. – К.: Знання, 2004. – 307 с.

Навчальне видання

Дойчик Максим Вікторович

Методичні рекомендації з підготовки бакалаврських, дипломних та магістерських робіт

В авторській редакції

Підп.до друку 27.10.10. Формат 60 x 84 / 16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,33. Наклад 100 прим.

Видавець та виготівник «Симфонія форте»
76019, м. Івано-Франківськ, вул. Крайківського, 2
тел. (0342) 77-98-92